بەیت بێژ، گێڕەوەی ئەزموونی بیرەوەری … کاوان محەمەدپوور

ڕەنگە پەژارەی لە ناو چوونی حەقایەت بێژی-بەیت بێژی- کوردستان، جیاوازتر لە نیگەرانی واڵتەر بێنیامین لە وتاری (حەقایەت بێژ: ڕامانێک لەسەر بەرهەمەکانی نیکۆلای لێسکۆف) نەبێت. « حەقایەت بێژی بەرەو لە ناو چوون دەچێت. هەر ڕۆژ کە تێپەر دەبێت لە ڕێژەی ئەو کەسانەی توانستی گێڕانەوەی حەقایەتێکیان بە ڕێکی هەیە کەم دەبێتەوە”. وەدی هێنانی ئەم چەشنە بزر بوونە لە ڕوانگەی بێنیامینی بە تابشتی لەمەڕ گێڕینەوەی ئەزموونە. واتە لە ناوچوون و ڕۆخانی ئەزموونە کە شێوەی زارەکی حەقایەت بێژیش بزر دەکات. لە ناو نەتەوەی کورد، هەر لەسەردەمانی زووە ، حەقایەت بێژ-بەیت بێژ- پلە و پێگەیەکی بەرچاو و بەنرخی هەبووە. کەسایەتییەک کە دیوەخان و کۆبوونەوەکانی بە سیحری گێڕانەوە دەرازاندوە و باسی لە چیرۆکێک دەکرد کە وەدەچوو–مێژووی نەنووسراوەی- ئەوانە. مێژوویەک کە تەنیا لە (ئەزموون)دا توانستی ئاڵۆگۆڕی و گێڕینەوەی هەیە و تەنیا بە بەنەی بەیت بێژە-شێوەی زارەکی- کە مانادار دەبێتەوە. بێنیامین هەر لەو وتارەدا حەقایەت بێژ بەو کەسایەتییە پێناسە دەکات کە بەم هەیەی توانای گێڕانەوەی- ئەزموونی تاکی خۆی و ئەزموونی ئەویتری- هەیە، توانستی گێڕینی –گێڕانەوە- بە –ئەزموون- و هەناردە کردنیشی بە مێشکی ئەویتر هەیە.
واتە لە شێوەی گێڕانەوەی زارەکی ئەو دایە کە چەشنێکی تایبەت لە ئەزموون بە بەردەنگ هەناردە دەکرێت. بە ڕوانگەی بێنیامین تەنیا حەقایەت بێژ ئەو توانستەی هەیە و ڕۆمان نووس-نووسراوە- بە هۆی بێ بەهرەیی لە ڕاوێژ و ڕابێژ و گۆشەنشینی کردن، توانای هەناردەکردنی ئەم چەشنە لە ئەزموونی نییە.« بەشکەی ڕۆمان هەر ئەو کەسایەتییە گۆشە گیرەیە کە ئیتر توانایی نییە مەبەستەکانی خۆی بە هێنانەوەی نموونەگەلێگ لە گرینگترین دەخۆشییەکانی باس دکات. ئەو خۆی بە بەهرە لە ڕاوێژە و کەسەکانیش بە بەهرە لە ڕاوێژی ئەو».

بەیت بێژ لەو ئەزموونە زارەکییە دەدوێت کە زیندوو کەرەوەی ئیماژی کلاسیک و فەرهەنگی لە مێژینەی ئەوە- هەڵبەت نە بەشێوەی تاک بەڵکوو بە شێوەی کۆمەڵ-. کە واتە بەیت بێژ هەڵگری –بیرەوەری و ئیماژێکی کلتووریە- کە شێوەی ئاخافتبی بەرسەر چەشنی نووسین دا ڕەسەنترە. بەیت بێژ هەڵگری ئەزموونێک لە مێژوویە کە ڕابردووی بەردەوام لە

ئێستادا مانا دەکاتەوە. بە ڕوانگەیەک ئەو لە مێژووویەک ئەدوێت کە شیاو و ژێهاتوی نووسینەوەی نییە.

ڕەنگە بە کەمێک چاو پۆشین بتوانین ئەوە بڵێن کە نووسینەوە لەم چەشنە گێڕانەوەدا- مەرگی ئەزموونە-، ئەوەش بەم هۆیەیە کاتێک بەیت بێژ، بەیتێک دەگێڕێتەوە، لە –پێش گێڕانەوەیەک- بە دەڕبرین کەڵک وەرئەگرێت کە لە نووسینەوەدا توانستی ئەم شێوەی لە گێڕانەوەی نییە. سەر و ژوور کردنی دەنگی گێڕەوە (راوی)، مەودای نێوان وشەکان و ڕستەکان، و خەمێک کە لە کاتی گێڕانەوە دا هەیە، هێمایەک لەسەر ئەزموونی زارەکی نێوان بەیت بێژ و بەردەنگە. واتە مێژوویەک کە لە ئەزموون دا مانا دەکرێت، تەنیا کاتێک بە نواند دەگات کە بە چەشنی زارەکی و ڕاستەوخۆ و بە دەنگێکی دیاری کراو بگێڕدرێتەوە. بە ڕوانگەی بێنیامین، «ئەگەر خەو ئەوپەڕی ماندووی جەستەیە، دڵتەنگی و خەمێکی ئەوپەڕی ماندوویی مێشکە». ئەمە هەر ئەو چەمکەیە کە کورت کردنەوە و بەردەوام بوون بە حەقایەت گێڕانەوە دەستەبەر دەکات و بەم هۆیەش ئاسۆدانەتر لە بیر دەمێنێتەوە.

بەیت بێژەکان، کە ئەمرۆکە لەگەڵ رێژەیەکی کەمیان بەرورووین، کورتە و کۆیەکی دەست نیشانکراو لە مێژوو پێناسە دەکەن کە وێنای نەنووسراوەی ڕابردوویە. لەم ڕوانگەیە دا بەیت بێژەکان تەنیا هەل و ئیمانەکی پێوەندی نێوان ڕابردوو و ئێستاکەن، کە واتە لە ناو چوونی ئەم تاقمە و- شێوە گێڕانەوە-، لە ناوچوونی مێژووشە!. رێز لێنان و پاراستنی بەیت بێژ، رێز گرتن لە مێژووی وڵاتە. کەسێک کە بگێڕەرەوەی (راوی) ئەزموونی بیرەوەرییە. بەیتێک کە بەیت بێژ دەیگێڕێتەوە تەنیا گێڕانەوەی ئاسایی چیرۆکی دڵداری و تراژیا نییە، بەڵکوو لە شێوەی گێڕانەوەی ئەم مێژوویە- یان بەیت- چەشنێکی تایبەت لە گێڕانەوەی خۆ ئەنوێنێت کە ناوەرۆکێکی و شێوە گێڕانەوەی تایبەتی خۆی هەیە، واتە شێوەیەکی سەقامگیر لەسەر مێژووی بەشێوەی زەینی و بیرەوەی بە کۆمەڵ کە تەنیا بە چەشنی زارەکی هەناردنە دەکرێت. ڕەنگە هەر بەم هۆیە بێت کە پرۆفەسۆر (ئوووریش مارزۆلێف) لە کتێبی (پۆلێن بەندی حەقایەتەکانی ئێرانی)، دەڵێت:« حەقایەتە کوردییەکان ماهییەتێکی تایبەتیان هەیە کە دەبێت جیاواز لە حەقایەتی نەتەوەکانی تر باس بکرێت».

گێڕەوەی حەقایەت کوردییەکان خۆی وەکوو قارەمانێکی تراژێدیک یان نەستەق بێژ پێناسە دەکات کە گێڕەوەی بەسەرهاتی خۆیەتی. باس لە قارەمانێک دەکات، کە لە شەڕێکی دەستەویەخە دا لەگەڵ تەقدیر هەوڵی گۆڕینی – چارەنووس- بە- بەسەرهات- دەدات. بەیت بێژ، ئەزموونی

زەینی لە مەبەستی قارەمان هەیە و لە حەولی گێڕانەوەی چیرۆکی قارەمان دێت. ئەو بە گێڕانەوەی زارەکی و ڕاستەوخۆ بە چەشنێک چیرۆکەکە هەناردە دەکات کە ببێتە ئەزموونی س□□است و رێک لە مێژووی زەینی بیرەوەری.

سەرچاوە:
حەوتەنامەی سیروان